

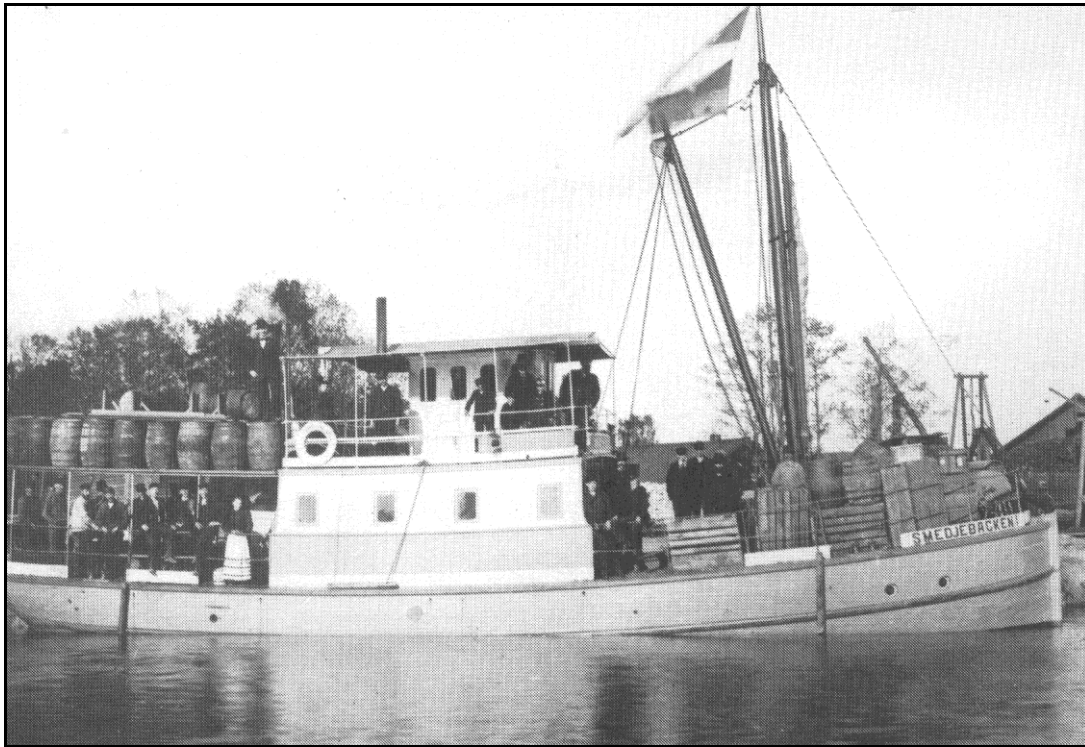
Jan Kotschack

VÅR HEMBYGD

Ångbåtar på Strömsholms kanal



Passagerarbåten på sträckan Strömsholm-Smedjebacken med kapten Leiman på bryggan. Hon byggdes 1864 som "Norberg", men döptes 1886 om till "Strömsholms Kanal". Flera ångfartyg bar under årens lopp kanalens namn. Detta är det äldsta. Foto: Eilert-Repro, Surahammar.



Ångfartyget "Smedjebacken" transporterade såväl passagerare som gods på kanalen. Silltunnor var alltid ett dominerande inslag i lasten. Foto: Eilert-Repro, Surahammar.

Ångbåtarna förändrade trafiken

Strömsholms kanal är ännu en vacker och mångskiftande vattenväg från Smedjebacken i norr till Borgåsund vid Mälaren i söder. Idag är dock kanalen tyst och stilla i jämförelse med forna tiders livliga trafik.

När kanalen byggdes 1772 till 1795 var det för att underlätta transporter av järnprodukter från Bergslagen till Mälaren och utskeppningshamnen i Stockholm. Kolbäcksåns naturliga vattensystem tillsammans med sjöarna i norr gjorde att endast tio kilometer kanal behövde grävas ut. 1842 inleddes en stor restaurering med hjälp av soldater och ditkommenderade arbetslösa. Renoveringen tog hela 18 år, bland annat beroende på en koleraepidemi.

När den ombyggda kanalen stod färdig 1860 gjorde ångbåtstrafiken sitt intåg.

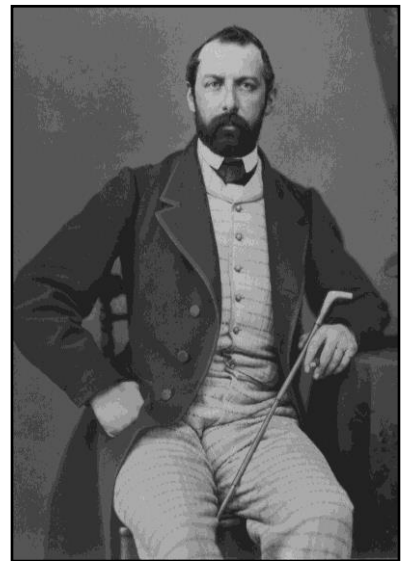
Tidigare hade frakterna skötts av segeljakter, så kallade Smedjebackare, som gjorde åtta-nio resor per år med en last på 60-70 ton per resa. De flesta av dessa båtar byggdes på något av de femtontal varv som fanns utmed kanalen. Med ångbåtarna förändrades trafiken.

Kungen kommer till kanalen

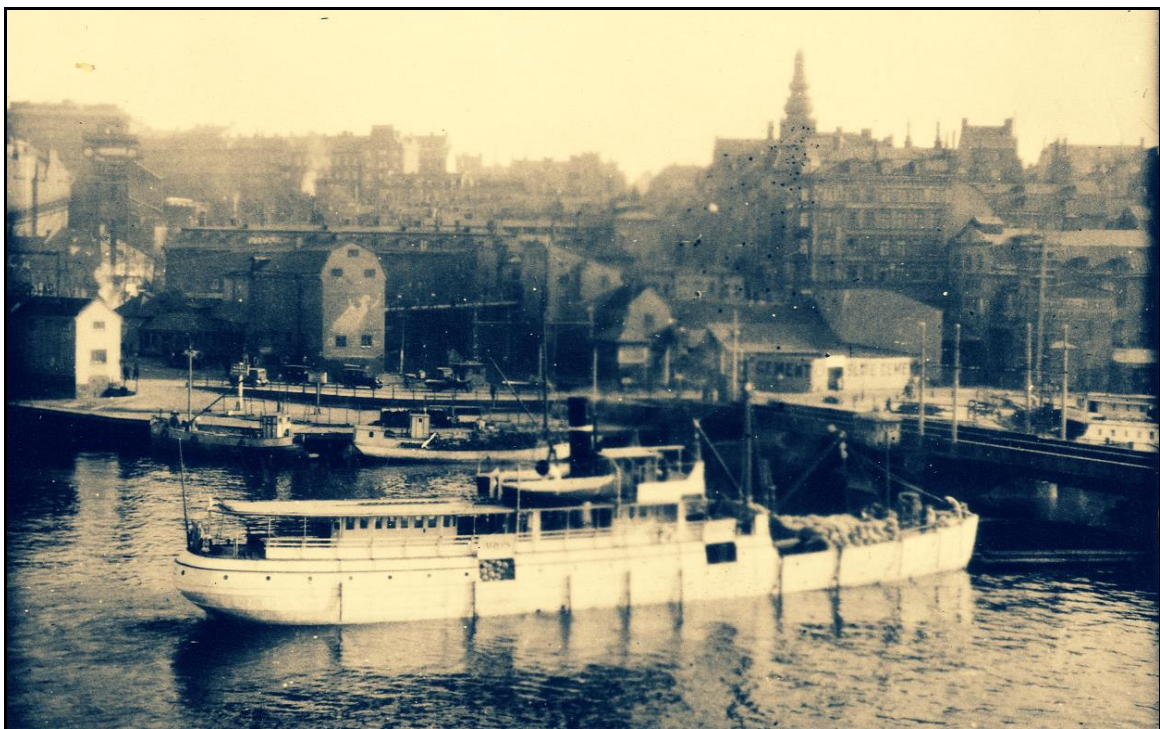
Premiärturen på den nyrenoverade kanalen gjordes av kung Karl XV med följe. Den 5 juli 1860 lämnade de två ångsluparna "Svalan" och "Falken" i hårt väder Stockholm för färden över Mälaren och in i Strömsholms kanal. Kungen reste ombord på "Svalan". Lunch intogs i tält vid Skantzen i Hallstahammar, och övernattnig skedde i Ramnäs.

Nästa morgon klockan 8 reste de bägge sluparna vidare. Slutmålet Smedjebacken nåddes klockan fem på eftermiddagen.

Tidigt morgonen därpå började kungen sin återfärd. Nu var han ombord på "Falken" som enligt samstämmiga uppgifter styrde bättre än "Svalan". Invigningsresan slutade i Ramnäs, där kungen med sällskap tog landsvägen till Västerås. Här väntade ångfartyget "Aros" på att föra majestätet tillbaka till huvudstaden.



Kung Karl XV.



Ångfartyget "Aros" som förde hem kung Karl XV efter utflykten till Strömsholms kanal. Foto: Stockholms Stadsmuseum.



Ångfartyget "Fagersta" på 1890-talet vid Strömsholms kanalbåtars traditionella tilläggsplats vid Kornhamnstorg i Stockholm. Foto: Stockholms Stadsmuseum.



Ångaren Hallstahammar i Smedjebacken omkring år 1900. Foto: Smedjebackens valsverks arkiv.



"Strömsholms kanal" före detta "Norberg".

Foto: Stockholms Stadsmuseum.

Specialbyggda ångfartyg för kanalen

Fartygen "Smedjebacken 1"(och 2) var 70 fot långa och hade ångmaskiner på 10 hk. De var specialbyggda för färder på kanalen. Den 30 juli 1861 anlände den första av dem till hamnen i Smedjebacken. Ångmaskinerna blev förstås starkare under de kommande åren, men fartygens mått begränsades av vad som fick plats i de 26 slussarna. Ångfartygen kunde föra både passagerare och last, och färden Stockholm-Smedjebacken tog omkring 30 timmar.

Många av de tidigare segeljakterna mastades nu av och blev fraktpråmar som kunde dras av ångdrivna bogserbåtar.

Säsongen varade vanligtvis från maj till oktober eller november. Vissa år kunde man börja innan ens isarna gått upp. 1876 låg till exempel isarna på sjöarna Norra och Södra Barken långt in i maj, och det blev ångfartyget "Dalpilen" som fick bryta ränna och öppna säsongen på destinationen Smedjebacken.

Trafiken var så livlig att båtarna fick göra turer både dag och natt. Under en period blev det så trångt i slussarna att förtursregler fick införas mellan passagerartrafik och fraktbåtarna. Från 1877 fick passagerarbåten "Norberg" förtur i slussarna

Kollisionen på Granfjärden i Mälaren

Den enda allvarliga olyckan inträffade 1877. Ångfartyget ”Strömsholms kanal” hade i vanlig ordning lämnat Smedjebacken tisdag morgon den 11 september och befann sig under natten mot onsdagen på Granfjärden i Mälaren. Natten var stjärnklar och på avstånd observerades ångfartyget ”Wulcanus” från Eskilstuna.

Genom oskicklighet på något, eller bägge, av fartygen seglade ”Wulcanus” på den hårt lastade ”Strömsholms kanal” som nästan ögonblickligen sjönk. Befälhavaren och rorsman räddades ombord på ”Wulcanus” liksom tre ytterligare personer som togs upp ur vattnet. Maskinisten, eldaren och kokerskan följde däremot med i djupet, liksom tre passagerare med billigaste biljett som låg i lastrummet och sov. Fartyget sjönk på 14 famnars vatten mitt i Granfjärden och lade sig på sidan. Där låg hon sedan i 14 år innan hon bärgades av Transportbolaget i Stockholm, och efter en omfattande restaurering återigen sattes i trafik under namnet ”Surahammar”.



Pråmsläp på väg söderut med ångbåten "Rex" i täten. Foto: AB Almquist & Cöster, Hälsingborg.

Fraktrafiken väljer andra vägar

Från 1890 inleddes en nedgång i trafiken på kanalen, trots att industrialiseringen var inne i en hektisk period. Orsaken var den tilltagande järnvägstrafiken, som drog åt sig i stort sett hela persontrafiken och en stor del av fraktgodset.

En svår konkurrent är Stockholm-Västerås-Bergslagens järnväg som följer kanalen från Ramnäs till Engelsberg och vidare därifrån till Smedjebacken och Ludvika. Även järnvägen Frövi-Krylbo, som korsar Strömholms kanal vid Västanfors, bidrar till att avsevärt minska kanaltrafiken.

Under 1920-talets sista år får de kvarvarande fartygen på Strömholms kanal allt större konkurrens av landsvägstransporter. 1932 finns endast två fartyg i trafik och 1933 är en 72-årig epok av reguljär trafik över.

Ovanstående text bygger på sex artiklar av Erik Holmberg i *Svensk Sjöfartstidning* 1933-34. Dessa är återpublicerade i Stiftelsen Skärgårdsbåtens skriftserie nr 8 (1998).



Det gamla och det nya. Här ligger segelfartygen och ångbåten "Smedjebacken" sida vid sida i Borgåsund någon gång vid 1900-talets början, före unionsupplösningen med Norge (se flaggan)

Kallelse till årsmöte 2019

Söndagen den 24 mars kl. 14:00 i hembygdslokalen

Program

Årsmötesförhandlingar

En tur på Strömsholms kanal idag. Jan Kotschack visar film och bilder.

Kaffeservering

Hjärtligt välkommen!

Anmäl din e-postadress till info@kolbacksbygden.se

Öppet hus i hembygdslokalen tisdagar mellan kl 13:30 och 16:30

Köp ett Amstasmycke - en vacker present med lokal anknytning.
Hjälp till att värva nya medlemmar till föreningen!



Stationsgatan 12, 734 50 Kolbäck

www.kolbacksbygden.se

info@kolbacksbygden.se

